THE CHALLENGE OF EXCLAMATORY STRUCTURES IN TRANSLATING DRAMATIC DIALOGUE

Ana-Cristina Chirilă (Șerban), PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The article focuses on particular aspects of translation analysis, derived from a consideration of the conversational features of dramatic dialogue. Defined by an essential "performativity", the investigated corpus uses a wide range of expressive structures to build up dramatic action: from varying exclamatory sentence patterns to culture-bound morphemes. Our paper aims to evaluate and discuss the pertinence of translators' solutions when confronted with such challenging cases.

Keywords: expressive values, sentence structure correspondence, cultural presupposition, euphemistic interjections, pragmatic equivalence.

Ne propunem prin prezentul articol o analiză aplicată a tehnicilor de redare a *oralităţii scrise* în traducerea dramatică, captarea impresiei de *discurs vorbit* fiind considerată o dimensiune esenţială a „fidelităţii" în transpunerea unei piese de teatru. Premisa unei astfel de abordări este că dramaturgul modern – autor al unui discurs de tip mimetic, în general, şi Tennessee Williams – adept al naturalismului în construcţia dialogului dramatic ficţional, în special, apelează la strategii şi proceduri caracteristice schimburilor verbale curente, realizate în forme convenţionalizate de uz, pentru a conferi impresia de autentic conversaţional (Ionescu-Ruxăndoiu, 1991: 138). În căutarea unei ideale echivalenţe funcţionale, traducătorilor le revine sarcina de a creea efecte similare, prin transpunere interlingvistică şi interculturală a unor mecanisme pragmatice subtile, eluzive, care nu coincid neapărat cu unităţi lingvistice.

Lucrarea este parte a unui studiu traductologic, care urmăreşte verificarea postulatelor din subdomeniul teoriei traducerii teatrale prin examinarea unui corpus de texte dramatice traduse din limba engleză în limba română. Obiectul cercetării este constituit din opt piese de teatru, reprezentând traduceri româneşti din opera dramaturgului american Tennessee Williams, la care se adaugă surse textuale alternative precum scenarii de adaptare radiofonică. Prezenta analiză vizează un corpus restrâns la patru texte-sursă şi cinci texte-ţintă.[1]

Reformulări structurale în enunţurile exclamative

Enunţurile exclamative reprezintă expresia lingvistică prototipică a performării unor acte expresive. Traducerile corpusului apelează deseori la enunţuri exclamative independente cu structură nominală, în care substantivul este asociat unui element exclamativ adjectival de intensificare, construind structuri sintactice specifice.

[1] Variantele analizate reprezintă textele în limba engleză ale pieselor *A Streetcar Named Desire* (abreviat TS1, textul apare în volumul *Tennessee Williams, Plays 1937-1955* (The Library of America, New York, 2000); *The Glass Managerie* (Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.2000) – TS2; *The Night of the Iguana* (Tennessee Williams, *Plays 1957 – 1980*, New York, The Library of America.2000) – TS3; *Cat on a Hot Tin Roof* (Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.2000) – TS4. Versiunile româneşti sunt traducerea lui Dorin Dron (TT1 - DD), cuprinsă în volumul *Teatru american contemporan* (1968), re-traducerea Antoanetei Ralian (TT1 - AR), inclusă in antologia Tennessee Williams (2010), textul Andei Boldur (TT2), cuprins în volumul Tennessee Williams, *Teatru* (1978), traducerile Antoanetei Ralian (TT3, TT4) incluse în antologia Tennessee Williams (2010).

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

Se remarcă, pe de o parte, că atât structurile englezeşti cât şi cele româneşti, sunt, de cele mai multe ori, rezultate ale unor elipse prin care enunţuri mai dezvoltate sunt reduse la grupul sintactic cel mai marcat afectiv: „What a cold shoulder!" [What a cold shoulder you are giving me! (expresia idiomatică *to give somebody a cold shoulder*)] - „Ce răceală!" [Ce răceală afişezi/Cu ce răceală mă tratezi!]. În unele cazuri, autorul contruieşte un enunţ complet tematizat („Some lily she is!"), în timp ce traducătorul operează elipsa standard („Ce mai crin!") sau invers („what a cold shoulder!" – „dar ce rece eşti!"). Pe de altă parte, textele-sursă exploatează bogăţia structurilor exclamative de acest tip din limba engleză:

- *what*+subst. nenumărabil/*what*+articol+subst. numărabil;
- *such*+subst. nenumărabil/*such*+articol+subst. numărabil;
- adjectivul demonstrativ (asociat unei interjecţii afective);
- folosirea particulară – ironică – a adjectivului pronominal nehotărât *some* în asociere cu substantiv la formă de singular.

În piesa *A Streetcar Named Desire,* personajul Blanche DuBois acoperă în doar câteva replici registrul diverselor configurări ale acestui tip de enunţ şi diferitele sale valori expresive, în timp ce intervenţiile lui Stanley Kowalski recurg la astfel de mijloace doar atunci când enunţarea dobândeşte dimensiuni polifonice (prin ironie).

TS1	TT1 AR (Antoaneta Ralian), DD (Dorin Dron)
Blanche: **My, my**, **what a** cold shoulder! And **such** uncouth apparel!	**(**AR**) Măi, măi**, **ce** răceală! Şi **ce** ţinută neglijentă! (DD) **Aaa**...**dar ce** rece eşti! Şi îmbrăcat **atât de** neîngrijit!
Structura exclamativă originală este dublată în primul enunţ de o interjecţie secundară cu valoare emotivă de surpriză (formată prin reducerea expresiei interjecţionale *My God*). Valoarea interjecţiei este redată adecvat de ambele soluţii traductive: interjecţia adresativă *măi* cu nuanţă emotivă (intensificată prin repetiţie) şi interjecţia cu valoare emotivă *a* (intensificată prin prelungirea sunetului, sugerată grafic). La nivelul structurilor exclamative, AR adoptă strategii directe (păstrând enunţul eliptic cu structură nominală) în timp ce DD transpune conţinutul tematic în structuri adjectivale, asociate unor elemente exclamative adverbiale şi intensificate suplimentar de construcţia adversativă („dar ce rece..."). Apreciem că *efectele contextuale*[2] produse de textul-sursă şi respectiv de textele-ţintă sunt similare.	
Oh, those pretty, pretty candles!	**(**AR**) Vai, ce** lumânările frumoase! (DD) **Oh, ce** lumânările, **ce** lumânările drăguţe!
Diferenţele de redare a interjecţiei ilustrează posibilitatea traducătorului de a selecta termeni	

[2] Cadrul conceptual al analizei este oferit de Teoria Relevanţei a lui Sperber şi Wilson (1986). *Implicatura conversațională* sau „presupoziția pragmatică" (Iliescu Gheorghiu, 2009: 32) este legată de contextul comunicativ al enunțului, raportându-se la cunoștințe și expectative necesare receptorului pentru ca un enunț să capete sens. Plasate la nivelul universului discursiv al receptorului (unde se situează și presupunerea esențială a naturii cooperative a interacțiunii verbale), acest tip de presupoziții se configurează diferit de la o comunitate epistemologică la alta, ceea ce dă măsura dificultății „traducerii sensurilor". Mai mult, după Sperber și Wilson, între implicaturi există diferite grade de forță, implicaturile puternice vizând enunțurile în care intenția comunicativă este manifestă iar implicaturile slabe – enunțurile în care receptorul decide singur care sunt premisele care reflectă cel mai bine ideea vorbitorului.

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

diferiţi din interiorul aceluiaşi registru emotiv. Atât *vai* cât şi *oh* semnalează admiraţia intensă, semnificaţie rezultată, de altfel, din sensul global al enunţului. Repetiţa, ca mijloc de intensificare, este păstrată doar în varianta DD, care operează o schimbare relevantă a termenului repetiţiei (adjectiv – substantiv asociat elementului exclamativ) şi obţine astfel un grad de expresivitate superior.

(1) Stanley: **What** poetry!	**(AR) Ce mai** poezie! [structură cu modalizator adverbial de intensificare]. (DD) **Ce** poezie!
(2) Stanley:...Sister Blanche is no lily! (3) **Ha-ha! (**4**) Some** lily she is!	**(**AR**) Dar** surioara Blanche nu-i **nici pe departe** un crin! **Ha-ha**! **Ce mai** crin! (DD) **Dar** sora Blanche nu-i **chiar** un crin! **Ehei**! **Ce mai** crin!

Scopul ilocuţionar al actelor expresive ilustrate în această intervenţie este de a semnala contradicţia dintre conţinutul propoziţional şi referent, adică de a semnala o încălcare voită a *maximei conversaţionale* a calităţii.

De altfel, *implicatura* este puternică în a doua intervenţie, enunţul original oferind, în forma actului asertiv – expresiv (2), *datele contextuale* necesare pentru a detecta ironia ulterioară (enunţul constituie *contextul imediat împărtăşit* care se alătură ca *sursă informaţională*, cadrului situaţional – comun locutorilor ficţionali dar şi receptorilor reali, pe linia dublei enunţări dramatice).

Dimensiunea contradicţiei implicate este redată în mod inedit în ambele traduceri: mijloacele negaţiei sunt intensificate în enunţul reprezentativ (modalizatorii adverbiali şi conjuncţiile adversative compensând forţa construcţiei sintactice negative din textul englezesc) iar structurile exclamative dobândesc valori ilocuţionare suplimentare prin inserarea elementului modalizator *mai*.

Intensitatea atitudinii prefigurate, marcată în TS de interjecţia onomatopeică *Ha! Ha!*, este redată prin mijloace directe în versiunea AR, în timp ce DD optează, în mod relevant, pentru o interjecţie propriu–zisă, care facilitează interpretarea funcţiei de pre-secvenţă ironică a enunţului (*Ehei!*). În alte replici, implicatura este mai slabă, detectarea ironiei necesitând – atât în original cât şi în traduceri – eforturi mai mari din partea receptorului:

Stella: Lower your voice! Stanley: **Some** canary bird**, huh!**	Vorbeşte mai incet! (AR) Ca să auzi canarul cantând? (DD) Cântă priveghetoarea, nu?

Enunţul expresiv este rostit de Stanley cu referire la aceeaşi Blanche, care cântă în timp ce face una din zilnicele băi fierbinţi, menite să-i calmeze nervii. Kowalski este cu atât mai iritat de excentricele abuzuri ale musafirului cu cât tocmai a descoperit minciunile folosite de Blanche drept scuze pentru a le invada viaţa domestică. Şirul enunţiativ al dezvăluirilor lui Stanley este întrerupt ritmic de vocea care cântă simbolic şi subversiv: „E o lume de circari. O lume artificială. Dar dacă ai crede în mine ar deveni reală”.

În acest context, opinăm că versiunea AR, prin structura interogativă aleasă, creează implicaturi mai puternice în sensul antagonismului sugerat de macro-actul ilocuţionar. Ca mijloc ironic, modulaţia *canar – privighetoare*, în varianta DD, construieşte totuşi *efecte contextuale* bogate, indicând o adaptare la sursele contextuale ale publicului receptor (comparaţia unei voci umane cu cea a unei privighetori fiind comună în uzul limbii ţintă).

Ambele variante recurg la *strategia echivalenţei*, reformulând actul expresiv direct prin structuri indirecte (interogative).

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

Provocarea implicitului în structura expresivă

În piesele lui Tennessee Williams, expresia atitudinii personajului este –nu de puţine ori- construită pe un set de presupoziţii pragmatice culturale, autorul contând pe identitate între propria *cunoaştere contextuală* [3]şi cea a receptorului real (*mutual knowledge*, Sperber şi Wilson, 1986). În astfel de instanţe, cunoştinţele enciclopedice ale celui din urmă se înscriu în ansamblul de *premise* aplicate în interpretarea enunţului afectiv. Presupunând o trecere de la la o comunitate epistemologică la alta, traducerea nu mai poate miza pe *efecte contextuale* similare.

Presuppositions posing translation problems generally refer to cultural terms. (...) When dealing with them translators may often run the risk of overtranslating/understraining (...) or undertranslating/overstraining their readers, thus creating confusion (Dimitriu, 2000: 43).

În cazul expresivelor, traducătorii lui Williams evită supra-traducerea (din considerente ce ţin, în opinia noastră de funcţia traducerii, orientată spre cerinţele naturaleţii discursului şi ale înţelegerii imediate, reclamate de spectacolul dramatic). În consecinţă, aceştia aleg frecvent să reţină scopul ilocuţionar, asigurând un nivel minimal de echivalenţă pragmatică, cu riscul de a pierde implicaţiile culturale.

TS2	TT2 – Anda Boldur
A (lightly): Temperament like a Metropolitan star! (enunţ asertiv expresiv eliptic)	A (părînd să nu-l ia în serios): **Ei, haide, haide**, prea eşti supărăcios!
Soluţia Andei Boldur interpretează adecvat comparaţia cu implicaţii culturale ca mijloc de intensificare (în traducerea literală, receptorul ar depune *eforturi suplimentare de decodare* a mesajului iar valoarea ilocuţionară ar fi mai puţin transparentă). Astfel, enunţului asertiv expresiv cu valoare de apreciere (cu structură inversată stilistic) îi este conferită o forţă persuasivă prin interjecţia injonctivă repetată *haide* (asociată cu marca interjecţional discursivă *ei* – nuanţă emotivă de concesie dar şi rol argumentativ concluziv). Soluţia se dovedeşte pertinentă la nivel conversaţional, funcţionând ca secvenţă de încheiere a unui şir de reproşuri (Amanda) – respingeri (Tom). Ineluctabil, însă, publicului român îi rămâne ascunsă intenţia mamei de a-l compara ironic pe fiul ei, simplu muncitor la o fabrică de încălţăminte dintr-un orăşel al Sudului cu o vedetă a prestigioasei Opere Metropolitan din New York (nivelul *implicaturilor puternice*). *Implicaturile slabe* ale intervenţiei trimit la opoziţia tematică pragmatism-idealism, care domină opera lui Williams, reflectând specificul universului cultural pe care aceasta îl descrie.	
Sticks and stones can break our bones but the expression on Mr. Garfinkel's face won't harm us!	**Atâta pagubă**! **Mult îmi pasă mie** de mutrele domnului Garfinkel.
Reacţia emotivă a Amandei este o reformulare contextuală a unei rime pentru copii, de sorginte religioasă (presupusă a fi apărut pentru prima dată într-o publicaţie creştină americană, în a doua jumătate a secolului nouăsprezece). Mesajul transmis este de a nu lua în seamă cuvintele urâte, de a nu le răspunde prin violenţă fizică (Un băţ sau o piatră mă	

[3] Din perspectiva teoriei relevanţei, contextul este ansamblul de supoziţii (*assumptions***)** pe care destinatarul mesajului le asumă în legătură cu lumea.

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

poate răni /dar un cuvânt niciodată: „Sticks and stones will break my bones/ But words will never harm me"). Amanda sugerează că nu o deranjează atitudinea băcanului atât timp cât acesta acceptă să-i vîndă încă pe datorie.
În esenţă, replica este expresia refuzului personajului de a se conforma unei realităţi sordide (criza economică şi familială) iar traducerea surprinde foarte bine masca indiferenţei şi jovialităţii sub care Amanda pare să ignore drama prezentului (contrucţie expresivă colocvială cu element adjectival cantitativ în uz ironic („atîta pagubă") asociat cu enunţ ironic construit în jurul verbului ilocuţionar *a-i păsa*, cu element adverbial de intensitate, reorganizat tematic). Replica nu se mai încadrează, însă, în şirul de frecvente trimiteri sau aluzii ale personajului la paradigma creştină – axa de valori la care Amanda raportează constant celelalte acţiuni ale personajelor, în special abaterile fiului său (v.şi *infra*). Această dimensiune este elidată şi în alte instanţe în care discursul conturează simbolic personajul şi antiteza Tom-Amanda:
A: Don't quote instinct to me ! …It belongs to animals! **Christian adults** don't want it!
A: Nu-mi vorbi de instincte …..Este apanajul animalelor. **Oamenii** nu au nevoie de el.

În alte piese, comparaţia care construieşte şi intensifică expresia atitudinii (în exemplul oferit, dezamăgire, actul performat indirect fiind reproşul/acuzaţia) include elemente culturale pe care traducătorul, la rândul lui, poate miza, ca *date contextuale* înscrise în *universul enciclopedic* al receptorului din sistemul gazdă. În consecinţă, acestea sunt traduse direct, în timp ce elementul bazat pe presupoziţii adânc ancorate în cultura sursă este adaptat (orientat spre cultura-ţintă) prin generalizare (*the Y*, nume propriu de motel, cu conotaţii de ieftin, implicând o atitudine depreciativă – *han de la răscruce*).

Tehnica generalizării se dovedeşte utilă în multe alte instanţe când orientarea ilocuţionară fundamentală a actului este percepută ca fiind de natură expresivă. Soluţii inspirate oferă şi Anda Boldur în echivalenţe precum: „Kentucky Straight Bourbon" – „un whiskey **grozav,** vechi de cel puţin douăzeci de ani" (traducerea explicitând nu doar tipul de obiect desemnat ci şi informaţia expresivă asociată acestuia). În extrasul din versiunea românească a piesei *The Night of the Iguana,* percepţia valorii ilocuţionare este facilitată de elemente afective compensatorii (structura indirectă „las că" sau diminutivul colocvial „chichineaţă" indicând orientarea depreciativă a enunţării):

TS3: Miss Fellowes: I've taken a look at those rooms and they'd make a room at the Y look like a suite at the Ritz.

TT3 (AR): **Las' c**-am aruncat eu o privire în camere; în comparaţie cu **chichineţele** de aici, o cameră de han de la răscruce îţi pare un apartament la Ritz!

Interjecţia cu valoare emotivă

Prezentul subcapitol de analiză vizează problemele relevate de traducerea interjecţiilor propriu-zise cu valoare preponderent expresivă în enunţuri independente, fără a fi asociate altor structuri exclamative de tipul celor investigate *supra*. Demersul traductiv pare, pe de o parte, a fi facilitat de existenţa unor corespondenţe interlingvistice între aceste semnale care exprimă (fără a denota) senzaţii, sentimente, impulsuri voliţionale: există interjecţii emotive comune limbii engleze şi limbii române (spre exemplu, interjecţiile primare formate dintr-un singur sunet vocalic: a(h), e(h), o (h)), pentru care traducătorii adoptă deseori strategiile copierii sau ale transliterării (de tipul *oh –oh, oh – o, ah – ah, ah – a, aw – o/a*).

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

Semnificaţia interjecţiilor fiind neconceptualizată, valoarea ilocuţionară se precizează prin contextul situational sau lingvistic, prin contur intonaţional si prin mijloace de comunicare nonverbale. Interpretarea valorii interjecţionale la nivelul traducerii de teatru este facilitată, în acest sens, de precizarile textului didascalic. Transpunerea grafică a semnului paraverbal sau extraverbal permite în multe instanţe identificarea valorii comunicative a interjecţiei, ceea ce permite traducătorului strategii de transfer direct sau mici variaţii care reflectă incidenţa mai mare a folosirii convenţionalizate a unor sunete în redarea unor emoţii, în sistemul gazdă.

TS1	TT1
Blanche (*in a tone of deep sympathy*): **Oh!** [empatic - valoare semnalată de indicele paraverbal, care precizează.în acelaşi timp, conturul intonaţional al enunţului]	Blanche (*pe un ton compătimitor*): **Ah!**
TS2	TT2 – Anda Boldur
Tom (*crouching toward her, overtowering her tiny figure. She backs away, gasping*): **Oh**, I could tell you things to make you sleepless! [semn kinetic – mişcare şi proxemică, care ajută la decodarea valorii interjecţionale: ameninţare, intimidare] Amanda**:** **Oh**, honey, it's something that you can't miss... [încântare, element expresiv al unui macro-act indirect de persuadare]	Tom (*se apleacă spre ea, dominîndu-i statura firavă, silind-o să se dea înapoi, răsuflînd grăbit*) **A**, ţi-aş putea spune lucruri care ar face să-ţi se zbârlească părul în cap. **O**, e un lucru pe care nu trebuie să-l pierzi pentru nimic în lume ...

Se poate observa, însă, că, dacă o interjecţie poate exprima , în mod convenţional, într-un sistem lingvistic, un amalgam de stări emoţionale, prima dificultate în traducere este etichetarea acestora prin interpretarea contextuală (context verbal , context pragmatic) şi a doua este reconfigurarea aceluiaşi amalgam în interjecţia din TT. Soluţia traductivă, în astfel de cazuri, nu mai vizează strategiile directe. Interjecţia românească *vai,* prin multiplele sale valori contextuale şi posibilităţi de semnificaţie (prin stabilirea de relaţii sintagmatice în enunţ) asigură deseori echivalenţe funcţionale, acoperind valori expresive variate: dezamăgire, îngrijorare, regret, frică, admiraţie, gratitudine.

TS1	TT1
Blanche: **Ah**, **me**, ah, me, ah, me..... [Scena 5, în căutarea refugiului şi în aşteptarea unui bilet de ieşire din universul strâmt al Cîmpiilor Elizee: *auto-compătimire, dezamăgire* legată de prezent (încercarea de a comunica cu un tânăr necunoscut) şi *îngrijorare* privind	Blanche: **Vai** mie, vai mie, vai mie! (AR) Păstrarea mărcii pronominale proxemice este esenţială în enunţ (pentru a sugera, din nou antagonismul personaj – realitate şi efectele acestuia asupra trăirilor subiective ale protagonistei). Selecţia interjecţiei este astfel impusă de soluţia plastică a construcţiei în dativ,

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

viitorul: întâlnirea cu Mitch]	care păstrează atât valoarea expresivă complexă cât şi orientarea deictică a enunţului exclamativ.
Blanche**: My,** but you have an impressive judicial air! [construcţie ironică , în care interjecţia, asociată unei structuri exclamative adversative, semnalează o contradicţie între valoarea emotivă atribuită enunţului (*frică, admiraţie*) şi atitudinea reală a enunţătorului (*indiferenţă*)]	(AR) **Vai de mine**, dar ce aer de judecător ai...? [echivalarea valorii expresive prin locuţiune interjecţională care accentuează nuanţa de frică mimată (elementul de admiraţie fiind mai puţin evident) şi prin structură exclamativă specifică, cu element adversativ] (DD) Mă impresionezi cu aerul ăsta de justiţiar, domnule. [redarea valorii expresive prin verb ilocuţionar, intensificat de adresativul „domnule" – accent pe nuanţa de admiraţie mimată]
Blanche: **Why, thanks!** [act de *mulţumire,* emfatic prin folosirea particulei discursive *why* – marcă diatopică a vorbirii specifice Sudului American, indicând o procedură conversaţională de tatonare, de tip *fumbling* şi conferind o notă de preţiozitate discursului]	(AR) Ah , mulţumesc! (DD) **Vai, mulţumesc!** Ambele traduceri percep valoarea expresivă implicită a mărcii discursive: conferind o notă de identitate discursului prototipic al femeii sudiste, caracterizat prin preţiozitate, particula conferă actului o notă de efuziune, adecvat redată de *vai* dar şi de *ah* (cu un ton înalt, însoţit de pronunţare energică şi relativă lungire a vocalei).
Blanche: **Why**, you precious little thing, you! [act indirect de *mulţumire*, în care flatarea interlocutorului (strategie de *politeţe pozitivă* prin mijloace alocutive diminutivale) oferă măsura pragmatică a *satisfacţiei* locutorului (confirmată de contextul discursiv, în intervenţia următoare, când Blanche recunoaşte că îi place să fie servită dar şi de contextul situaţional, când savurează băutura alcoolică primită]	**Vai**, scumpo! Deşi reduce – prin omisiune –numărul mijloacelor strategiei pozitive, versiunea reţine prin interjecţie amalgamul emotiv al intervenţiei (gratitudine, satisfacţie şi chiar o nuanţă implicită de jenă, motivată de natura uşor degradantă a cererii satisfăcute de alocutor).
B:.. you're not glad to see me! Stella: **Why**, Blanche you know that's not true. [marcă a eschivării într-un act de contestare cu valori implicite de scuză]	(AR) **Vai,** Blanche ştii bine că nu-i adevărat. (DD) Blanche, cum poţi să spui asta? [act indirect expresiv: forma interogativă retorică (manifestând intensitate specifică „tropilor ilocuţionari") suplineşte adecvat forţa interjecţiei

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

	„vai” din versiunea AR]

O provocare mai dificilă decât redarea valorilor contextuale a interjecţiilor primare o reprezintă transpunerea interjecţiilor şi locuţiunilor interjecţionale secundare, care adaugă nuanţe implicite valorii expresive sau modulează această valoare prin construcţii presupoziţionale pragmatice. În inventarul celor două sisteme lingvistice ale corpusului, există un număr considerabil de interjecţii şi locuţiuni interjecţionale secundare care folosesc termeni ce se referă la sfera divină pentru a exprima o gamă variată de stări afective, de la spaimă, durere sau deznădejde până la entuziasm.

Selecţiile operate de traducători demonstrează, însă, că existenţa unor corespondenţe lingvistice la nivelul structurilor interjecţionale de acest tip nu este întotdeauna suficientă pentru a echivala valoarea contextuală a enunţurilor-sursă. Ilustrativă, în acest sens, ni se pare analiza comparativă a incidenţei interjecţiilor care invocă direct numele fiinţei supreme. În textele originale, *God!* (*Dumnezeule!)* şi varianta sa compusă *Oh, God! (O, Dumnezeule)* sunt, în marea lor pondere, rezervate valorilor şi momentelor dramatice intense, aşa cum este disperarea Stellei, care marchează, în structura dramatică a piesei *Un tramvai numit dorinţă*, un deznodământ tragic. Numirea directă a divinităţii apare şi în conversaţia fatică ca marcă a idiolectului unor personaje al căror discurs este impregnat de patos şi efuziune şi care abuzează de astfel de formule. Tendinţa în traducere, este, de redare literală sau cvasi-literală (prin termen eufemistic cu identitate referenţială/în care referentul rămâne entitatea divină: *God – Lord – Dumnezeule – Doamne*).

TS1	TT1
Stella: **Oh**, **my God**, Eunice, help me! ….**Oh, God, oh, please God**, don/t hurt her! ….. **Oh, God**, what have I done to my sister?	(DD) **Oh, Doamne,** Eunice, ajută-mă! … **Oh, Doamne, Oh, Doamne,** să n-o lovească! **Oh, Doamne,** ce i-am făcut surorii mele? (AR) **Dumnezeule mare**, Eunice, ajută-mă!....O, **Doamne sfinte**, te rog, **Dumnezeule**, nu-i face rău. [traducere prin expansiune] …. **Doamne,** ce i-am făcut surorii mele?
La nivelul mărcilor lexicale, Dorin Dron menţine structura auto-repetitivă din original, cu funcţie de intensificare (deşi în TS reluarea termenului nominal este parţială, structura exclamativă înregistrând variaţii co-textuale cu efect ritmic, pierdute în traducere: *Oh, my God - God, oh,...God, - Oh, God*). Note obsedante se obţin însă şi prin modulaţii semantice de tipul celor din versiunea Antoanetei Ralian, în care forţa disperării este sugerată de tendinţa de a epuiza toate formulele invocării divine, cu variaţie sinonimică în termenul nominal (*Dumnezeule – Doamne*) dar şi la nivelul determinanţilor („sfinte”, „mare” - care compensează adjectivul posesiv englezesc din varianta convenţionalizată *Oh, my God*).	

În numeroase alte cazuri, termenul de desemnare al divinităţii este folosit ca soluţie traductivă pentru mărci expresive englezeşti care folosesc mijloace eufemistice de invocare a entităţilor supreme. Este cazul interjecţiilor de tip metonimic, derivate din construcţii care

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

fac referire la graţia şi milostivenia divină (*Good Gracious* God), unele dintre acestea fiind specifice englezei americane, care, pe linia influenţei puritane, credem noi, dovedeşte frecvente tendinţe de evitare a numirii directe (considerată blasfemică, profanatoare). Optând pentru o formă de supra-traducere, mediatorul textului mizează pe gradul înalt de desemantizare al interjecţiilor româneşti. Traducerile Antoanetei Ralian (2010) asumă cu consecvenţă această opţiune pentru expresia invocării explicite, care devine o marcă de identificare a transpunerilor sale în raport cu celelalte versiuni româneşti ale pieselor lui Williams.

TS1	TT1 (AR)
When he's away for a week I nearly go wild. **Gracious!**	S: Când e plecat pentru o săptămână aproape că înnebunesc. **Dumnezeule!**
TS3 Shannon: **Holy smoke**.... So, Fred is dead. (smoke – fum; Holy smoke – Holy God)	TT3 **Sfinte Dumnezeule**, ...Şi zi aşa, Fred a murit.
TS4 Maggie: Big Daddy, **bless** his *ole* soul..... [elipsă a structurii **God bless** ...- Dumnezeu să-l binecuvânteze]	TT4 M: Papa cel Mare, **Domnul** să-l ţină.....
TS1 S:The Kowalskis and The DuBoises have different notions. Stella: Indeed they have, **thank heavens!** [Expresie a *recunoştinţei*, reprezentând una din variatele structuri interjecţionale formate de la substantivul *heaven* – rai, prin forma invariabilă de plural : Heavens!, Good Heavens! – God!, Good God!]	TT1 (AR) S: Familia Kowalski şi familia DuBois au noţiuni diferite. S: ...Într-adevăr, **slavă Celui de Sus!** Soluţia de traducere prezintă o nuanţă eufemistică mai marcată, în comparaţie cu varianta DD: Într-adevăr, **slavă Domnului!**. Varianta care păstrează însă referirea la spaţiul asociat divinităţii şi nu la entitatea divină ar fi: slavă Cerului!. Soluţia ar fi fost posibilă şi în instanţe precum: (TS5) Hannah: Oh, **my heavens**! – (TT5) O, **Doamne** !

O altă soluţie de traducere pentru interjecţiile din sfera semantică a invocării divine este redarea valorii ilocuţionare expresive prin alte formule exclamative. Primele traduceri din opera lui Williams – cele realizate de Anda Boldur şi Dorin Dron – recurg des la astfel de strategii, în special în instanţele în care textul original recurge la formule eufemistice de tip metonimic, ale invocării atenuate (*minced oaths*), precum cele analizate *supra*.

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

TS2	TT2
Tom: (…) **Oh, my *go-osh*!** [Act reactiv la insistenţele mamei de a-i găsi Laurei un „peţitor”: valoare de respingere; locuţiune interjecţională colocvială, la nivelul căreia substituirea eufemistică s-a făcut prin mijloace de alternanţă fonetică: God – Gosh]	**Asta-i bună!** [enunţ cu valoare echivalentă de respingere]
Amanda: **Heavens! –** I think she's hung up!	**Alo! Poftim**, a închis!
Stella: I can hardly stand it when he is away for a night ! Blanche: **Why, Stella!** Stella:When he's away for a week I nearly go wild. Blanche: **Gracious!**	S: Mi-e foarte greu cînd e plecat chiar şi o singură noapte! B: **Ce spui!....** S: Şi cînd pleacă o săptămână aproape că înnebunesc. B: **Ce frumos!**

Astfel de strategii demonstrează complexitatea unui proces prin care sunt supuse tranferului inter-lingvistic configurări ale conţinuturilor propoziţionale specifice unui sistem lingvistic şi discursului-sursă, asociate direct sau indirect (convenţional sau conversaţional) unei valori sau unui cumul de valori ilocuţionare. Traducerea, ca act interpretativ secundar, impune, din punctul de vedere al valorilor ilocuționare, strategii de transfer a unor complexe mecanisme conversaționale.

Prin modelul de analiză propus am încercat să probăm diversele dimensiuni ale fidelităţii traducerilor româneşti ale lui T.Williams într-o abordare descriptivă, care a investigat gradul de echivalenţa funcţională atins de textele-ţintă în redarea structurilor exclamative. Analiza a relevat, dincolo de simple corespondenţe lingvistice sau încadrări ale unor enunţuri în categorii pre-stabilite, mecanisme complexe de recunoaştere şi transpunere a sensurilor implicite în interacţiunea verbală specifică unei piese de teatru.

Bibliografie:

Dimitriu, Rodica, 2000. *Theories and Practice of Translation*, Iasi, Institutul European.

Iliescu Gheorghiu, Cătălina , 2009. *Traducerea textului dramatic. O abordare cognitivă*, Iaşi, Institutul European.

Ionescu Ruxăndoiu, Liliana, 1991. *Naraţiune şi dialog în proza românească. Elemente de pragmatică a textului literar*,

Bucureşti, Editura Academiei Române.

Leviţchi, Leon, (ed.), 1974. *Dicţionar Englez-Român*, Editura Academiei.

Longman Synonym Dictionary, 1986. Essex, Longman.

Sperber, D., Wilson. D., 1986. *Relevance : Communication and Cognition*, Oxford , Blackwell

Webster's Third New International Dictionary, 1993. Koln, Konemann.

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)

Corpus de studiu :

Williams, Tennessee, 1978. *Teatru*, Bucuresti, Editura Univers.

Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.

Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1957 – 1980*, New York, The Library of America.

Williams, Tennessee, 2010. *Un tramvai numit Dorinţă*, trad. Antoaneta Ralian, Bucureşti: Art.

*** *Teatrul american contemporan, 1968.* Editura pentru literatură universală, Bucureşti.

ACKNOWLEDGMENT: This paper was supported by the project „Sustainable performance in doctoral and post-doctoral research PERFORM" - Contract no.POSDRU/159/1.5/S/138963, project co-funded from European Social Fund through Sectorial Operational Program Human Resources 2007-2013.

BDD-V85 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:23 UTC)